E M A N E T

Abdulhalim Durma

Kelimelere hakkını verdiği, adeta onları bir emanet olarak görüp titizlikle koruduğu söylenebilirdi. O günkü sıradan görünen sohbetin, soluğumuzu kesecek kadar derinlere ineceğini aklımızdan geçiremezdik. Yaşlı hocamız, her zaman olduğu gibi, kişisel ilgi alanıyla bizi tarihin tozlu sayfalarına çekmekle başlamıştı.

"Atalarımızın güç yoluyla dayatılan oldukça katı bir kalıp içinde sıkışmışçasına kastvari bir kültürel hayat tarzını yaşamış olduklarına dair, olgunlaşmamış bir düşünceye sahiptim. Ancak bazı sosyal tarihçilerin eski dönemlerle ilgili değerlendirmeleri, bu sağlıksız düşüncemin gerçeği yansıtmaktan uzak olabileceği konusunda şüphe uyandırıyordu. Sosyal yapının değişmelere kapalı oluşu hakkında zengin ailelerin varlığı, şehrin ileri gelenleri, benim için hep açıklanamaz konulardı.

"XVIII. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren, yönetim, çaresizliğine çözüm olarak bu şehir eşrafını devlet gelirlerinin toplanması konusunda yardıma koşmasıyla hemen hemen yetmiş beş yıl durumu idare etti. Merkezi yönetimin, gücü yerel yönetimlerle paylaşması, aslında garip bir şekilde, demokrasiye giden yolu da bir şekilde açıyordu. Ancak, bu politika, esasen, sadece günü kurtarmak amacıyla tercih edilmiş bir politikaydı. Ayanların kendi aralarında savaşmaları, merkezi yönetimin pek de umurunda değildi. Övünç vesilesi yapılıp medeniyetimizin varlık sebebi olduğu ileri sürülen Vakıf sistemi, merkezi yönetimin zenginlerin servetine el

koymasını büyük ölçüde engellediği için, insanlar yaptırdıkları hayır eserlerinin idamesinde vakfettikleri gelirlerin yönetimini hukuken ellerinde bulundurarak kendi geleceklerini de teminat altına alabiliyorlardı. Yani, bir açıdan yönetim, insanlara yaşadıkları topraklara sahip çıkmalarını zorunlu kılıyordu. Asırlara uzanan birikimli yönetim zafiyetleri arasında bir gün, bir hükümdar çıktı ve dizginleri eline alarak ülkenin geri kalmışlık tarihinin akışını radikal önlemlerle değiştirmeye kalkıştı. Probleme dönüşmüş olan yerel yönetimleri birer birer ortadan kaldırarak merkezi otoriteyi güçlendirdi. Ancak, ülke, serveti paylaşılacak bir 'hasta adam'dı. Buna rağmen, yönetim her gün biraz daha tükenerek hemen hemen yüzyıl daha var olmaya devam etti.

"Günümüzden yüzyıl kadar önce, 'küllerinden yeniden doğarak' değişen yeni rejim ise, zenginlerin ülke yönetimindeki ezeli katkısını baştan kabul ederek onlara rol vermek istedi. Hükümetler, vergi muafiyetleri, gümrük korumaları, kredi imkânları ve kamu bankaları aracılığıyla bu ailelerin büyümesini sürekli destekledi. Ne var ki, o yıllarda özel sektörün sermaye birikimi zayıf olduğu için bu müteşebbis ruhun etkin şekilde hizmete girmesi zaman alacaktı.

Onun çok katmanlı bu tarihi girizgahından nereye varacağımızı tahmin etmek zordu. Muhtemelen, ilgi alanımıza pek de girmeyen 'özel sektörün toplumsal rolü'ne doğru bir gidiş seziliyordu.

"Günümüzde, benzetmek gerekirse, adeta birer çalışan ordusuna sahip olan bu ailelerden birinin efsaneleşen reisinin düsturu, Napoleonvari üslupla, 'çalışmak.. çalışmak.. çalışmak...'tı. Ancak, felsefesi ise tam Amerikanvari!... Halkla bütünleşen tevazuu, öğle yemeklerini işçileriyle birlikte yemesiyle kendisini gösteriyordu.

“Ailenin kurucusu, ‘çekirdekten yetişme’ veya diğer deyişle ‘alaylı’ idi. Hayat mektebinde okumuştu. Fakat ikinci ve üçüncü kuşak istisnasız, yüksek ve kaliteli eğitimden geçmişlerdi. Sadece ülke koşullarını değil, uluslararası ticaret dünyasını da takip ediyorlardı. Biliyorsunuz, bizde miras kavgaları, kültürümüzde ‘az olsun, benim olsun’ zihniyetiyle yaygındır. Ancak bölünmeden, bir bütün olarak hareket etmek, beraberinde gücü getirecektir. Çocukları bir arada hareket etmeyi ve kuruluştan elli yıl sonra, ülkenin en büyük şirketlerinden biri olmayı başardılar. Ancak kardeşlerden sadece biri, şirket yapısının hızlı karar almayı engelleyen bürokratik hantallığı sebebiyle, payını alarak ayrıldı.

Sadece soluk alacak kadar ara verdi. Bu arada önündeki artık iyice soğumuş olan çay bardağına göz ucuyla baktı. O kadar. Ancak hiç birimiz molayı uzatmamak için incelik göstererek bir koşuda bardağı tazelemeye kalkışmadık. Sözüne bıraktığı yerden devam etti.

“Bu ayrılıkçı müteşebbisin oğlu başka bir holding sahibinin kızlarından biriyle evlendi. İlk bakışta, bu evliliğe, aceleyle ‘şirket evliliği’ denilebilir. Fakat iki şirket tamamen ‘farklı kulvarlarda at koşturuyorlardı’. Ve gelin, aldığı yüksek eğitimi sebebiyle, başından sonuna kadar öz babasının ‘amiral gemisi’nde üst düzey yönetici olarak çalıştı. Bu geminin batış hikayesi, bizi ülkenin kayıp yıllarının acılarıyla yüz yüze getirir. Hobbes’u hatırlamamak ne mümkün!. ‘*Bellum omnium contra omnes’* . Yani, “Herkesin herkesle **savaşı**.”

“Rejimin ikinci kuşak zenginlerinden olan bu geminin kaptanı, kimileri için basına kurumsallık ve teknoloji getiren bir isim; kimileri içinse medyanın gücünü ticari çıkarları için kullanan bir yerleşik düzen temsilcisiydi. Ancak şurası bir gerçek ki, onun kırk yıl

sonra medya dünyasından çekilmesiyle sektör geri dönülemez bir yapısal değişikliğe uğradı.
“Bir zamanlar memleketin nabzını tutan bu Manşetlerin Patronu, Plazanın prensi ve Sahnelerin Şovmeniyle birlikte, bugün geriye dönüp bakınca gücü, gürültüsü ve gölgesi bol bir devrin simgeleri gibi duruyor — hatırlayınca içte buruk bir duygu uyandıran ama yeniden yaşamak istemeyeceğim kadar da sert bir dönemin kahramanları.

Sonra, yaşlı dostumuz biz gençler için hatırlamamızın mümkün olmadığı, trajikomik bir dönemin hikayesine geçti. Açıkçası, nerede güleceğimizi nerede yüzümüzün asılacağını pek de kestiremediğimiz bir dönem.

“Eskiden medya patronları sadece gazete/TV sahibiydi, o dönemden itibaren medya genellikle çok daha büyük endüstriyel holdinglerin küçük birer yan kolu haline geldi. Ve, sanki doğalmış gibi, hemen aralarında kazananı olmayan bir savaş başladı.

“O yıllarda Manşetlerin Patronu ile Plazanın Prensi arasındaki rekabet o kadar akılalmaz bir boyuta ulaştı ki; gazeteler kuponla tabak, çanak, ansiklopedi, hatta televizyon ve araba dağıtmaya başladı. Bu savaş, medyanın asli görevi olan habercilikten uzaklaşıp ticari bir canavara dönüşmesinin de miladı sayılır. Ancak Prensin sonunu getiren, medya değil, bankacılık oldu. Sahibi olduğu bankaya sektörel kriz sırasında devlet tarafından el konulunca, onun medya imparatorluğu da domino taşı gibi devrildi. Sahneden gürültülü bir şekilde çekilmek zorunda kaldı.

“Bugün bakınca absürt bir komedi filmi gibi görünse de, basın tarihinin "Plaza Savaşları" aslında devasa bir gücün paylaşım kavgasıydı. Gazeteler haber

vermek için değil, rakip patronu yıpratmak için kullanılıyordu. Bir sabah Özgürlük'ü açardınız, Prens'in banka işlerindeki usulsüzlüklerini görürdünüz; ertesi gün Şafak'ı açtığınızda ise Manşetlerin Patronunun kağıt kaçakçılığı yaptığına dair büyük puntolarla verilmiş haberlerle karşılaşırdınız. "Alçak", "Hırsız", "Vatan Haini" gibi manşetlerdeki ifadeler adeta havalarda uçuşurdu. Editörler değil, patronlar konuşurdu aslında.

Gündemi habercilerin kendi aralarındaki mücadelenin oluşturduğu bu ilginç dönemde adeta gerçekte yaşananların örtbas edilmiş olabileceği akla geliyordu. Sanki, kolektif olarak basiretin bağlandığı yıllar.

"Halkın habere olan ilgisinden çok, "eşya alma" güdüsü sömürülürdü. Bir ara olay o kadar çığırından çıktı ki, gazeteler her gün 10-15 kuponla meyve sıkacağı, televizyon, tencere takımı vermeye başladı. Hatta bir keresinde, rakibi "meyve sıkacağı" verince, diğeri "biz hem meyve sıkacağı hem de yanında meyve sepeti veriyoruz" diye kampanya yapmıştı. Bu dönemde, 'bana kitap oku deme!' diyen halk ise, dünyanın en büyük ansiklopedi arşivine sahip oldu, ama gazetecilik ciddi bir güven kaybına uğradı. Haber yerine tencere kapağı peşinde koşan basın, saygınlığını kuponların arasında kaybetti.

"Sahnelerin Şovmeni bu savaşa girdiğinde üslubu daha da sertleştirdi. Onun gazetesi, Manşetlerin Patronu için "Vergi Arsızı", Prens için ise "Banka Boşaltan" gibi lakaplar takmıştı. Üstelik gazetesi, rakiplerinin aksine çok daha ucuz fiyata satılıyor ve tam sayfa çıplak kadın fotoğrafları ile sert siyasi saldırıları harmanlıyordu.

"Diğer taraftan, siyaset-medya ilişkisi tam bir "al gülüm ver gülüm" ilişkisiydi. Başkentteki politikacılar, medya patronlarının desteği olmadan seçimi

kazanamayacaklarını; medya patronları da siyasetin izni olmadan enerji, bankacılık, özelleştirme gibi dev ihaleleri alamayacaklarını iyi biliyorlardı.

“Bütün savaşlar gibi, bu anlamsız savaş da yerini başka savaşlara bırakacaktı. Herhalde bir mezar taşı kitabesi, gerçeği ancak bu kadar yansıtır. “Bitiş yanılsaması, Ouroboros’un sonsuz döngüsünde kırılır.”

Yaşlı dostumuz, sohbetin bu noktasında bir hikayeyi bitirirken, diğerinin de açılışını yapacaktı, sanırım. Ancak, yılan ya da ejder yerine ‘kuyruğu peşinde fır fır dönen ve onu dişleyince de ne olduğunu anlamayan kedi örneğini verseydi, sanki daha esprili olurdu.

“Plazanın prensi ekonomik krizde bankasıyla birlikte çöktü. Sahnelerin şovmeni doğrudan siyasete girip meydanlarda ekmek arası ve konserlerle oluşan ve giderek artan taraftarlarıyla, "Başbakan olacağım" diye tutturduğunda, hedef tahtasına yerleştirildi. Şirketlerine siyaseten el konuldu. O da ilk fırsatta ülkeyi terk ederek kurtuluşu sürgünde buldu.

“Manşetlerin Patronu ise oyunu hep "perde arkasındaki güç" olarak oynamayı seçti; yani doğrudan rakip değil, uzlaşılması gereken bir odak noktası olarak kalmaya çalıştı. Fakat nihayetinde, o da kaçınılamaz akıbete, yani vergi cezaları ve medyasının satışına maruz kaldı.

Belli belirsiz müstehzi üslubun gerisinde, hikaye, adeta zincirin halkalarına dönüşmüş devair i sabık’ı, bir ülkenin kırk düğümlü kader yumağını hatırlatıyordu. Kısa aranın ardından, yaşlı dostumuz, bu trajik curcunadan, biyografik çalışmalarının seçkin bir örneğini sergilemeye geçti.

“Kadın kahramanımız ekonomi eğitimini ülkede, medya eğitimini ise, yurt dışında, dünyanın bu alanda en

iyi eğitimini veren ilk birkaç üniversitesinden birinde aldı. Ülkeye döndüğünde hemen işin başına geçti ve uzun yıllar üst düzey yöneticilik yaptı. Tabiatıyle, Vakfın Yönetim Kurulu Başkan Vekilliği ve Holdingin Yönetim Kurulu Üyeliği görevlerinde bulundu. Ayrıca girişimciliği destekleyen uluslararası bir kuruluşun kurucu üyelerinden biriydi. Bu kuruluşun amacı, etkin girişimcileri desteklemek, onları küresel mentor, yatırımcı ve girişimci ağıyla buluşturmaktı. Diğer taraftan, ülkenin önde gelen 4500 şirketinin girişimcileri ve iş dünyası liderlerinin oluşturduğu gönüllü bir iş dünyası örgütünün de üyesi idi. Kamu dışı yaratılan katma değerin yaklaşık yarısı bu örgütün üye şirketlerinden geliyordu. En güçlü iş dünyası örgütlerinden biri olarak hem ekonomik hem de sosyal alanda politika geliştirme süreçlerine katkı sağlıyordu.
“Özgürlük’ün dijital dönüşümünde ve "Aile İçi Şiddete Son" gibi sosyal sorumluluk projelerinde öncü rol oynadı. Geminin batışından sonraki yıllarda, çok yönlü kişiliği ile heykel ve sanat çalışmalarına ağırlık verdi, eserlerini çeşitli platformlarda sergiledi.

Yaşlı dostumuzu tanıdığım kadarıyla, bu konuya dönecekti ve sanırım menünün asıl yemeği oydu.

“Ülke ekonomi tarihinin efsanevi isimlerinden birinin torunuyla evlilik temellerinin onunla yurt dışında öğrencilik yıllarındaki tanışmasıyla atıldığını sanmıyorum. Diğer kardeşlerinin de ülkenin önde gelen holding sahiplerinin çocuklarıyla evlenmiş olması, sanki tamamen ‘stratejik evlilik’ tanımına uygun görünüyor.

“Hassas kişiliği ile yaşlı kayın pederinin vadesi gelip vefat edişinden etkilenmiş olmalı. Onda, kendisini gerçekleştirme yolunda zor kararları alabilen güçlü bir özellik mi görmüştü..bunu bilemem. Ancak bir süre sonra ailecek birlikte yaşadıkları beklenmedik bir olay,

‘yaşayarak öğrenme’ konusunda sanırım derinden etkili oldu.

Sonra, yaşlı dostumuz bir anda neden söz ettiğini hemen anlayamadığımız zayıf bir bağlantı ile, teatral bir üsluba geçti.

“Uçsuz bucaksız maviliğin ortasında.. sanki insanın ruhuna açılan bir kapı.. sonsuzluğun aynası. Ya da hiçliğin anlamsızlığını tetikleyen boşluktaki yalnızlık. Gökyüzünün ulaşılmazlığı üzerine çökerken, altındaki derinlik bilinmezliğin korkusunu fısıldar. Önce dalgaların ritmi, rüzgarın yönü, akıntının gücü karşısında irade çaresizliğin farkına varır ve sonunda ister istemez kaderine teslim olur. Kaybolan uğultunun ardından sessizlik ve arada bir kendini hissettiren dalgaların monotonluğu zamanı ağırlaştırır. Kendisini düşünceler ve ölümle yaşam arasındaki ince çizgide asılı kalan korkuların daha yoğun yaşandığı iç dünyasının **hücresinde** bulur. Aynı zamanda, dalgaların hışırtısı onu sorgulandığı kozmik bir alana taşır ve ruhunun derinliklerinde yankılanır. İnsan, burada doğanın mutlak gücü karşısında kendi çaresizliğini idrak eder. Bu farkına varış, hem bir “yok olma korkusu” hem de “varlığın anlamını sorgulama” halini doğurur.

“Dünya artık uçsuz bucaksız bir özgürlük alanı değil; her yöne uzanan ama hiçbir yere varmayan devasa bir hapishanedir. Kazazedenin ruhu, ilkel bir yaşama tutunma güdüsü ile huzurlu bir teslimiyet arasında gidip gelir. Açık denizin ortasındaki o çaresizlik anı, insanın kendine dair sahip olduğunu sandığı her şeyin aslında ne kadar uçucu olduğunu gösterir. Dalgaların insafına kalmış o varlık, devasa boşlukta bedeninin ve nefesinin kendisine ait bir "mülk" değil, korunması gereken bir "emanet" olduğunu fark eder.

“Hayat, artık tesadüfi bir başarı değil; bir "lütuf" ve "emanet" olarak görülmeye başlar. Evrende bir kum tanesi

kadar küçük olduğunu anladığında, elinde kalan tek şeyin, kendisine emanet edilmiş o titrek nefes olduğunu fark eder. "Emanet", artık sadece korumamız gereken bir nesne değil; her nefeste yeniden farkına varılması gereken, her an geri alınabilecek bir yaşam hakkıdır.

İtiraf ederim, kendimizi kaptırdığımız o boğucu ruh halinin kötü etkisinden, biraz da şaşkınlıkla, kurtulduğumuza sevindiğimi söyleyemem.

“Bu kaza, "hayatın ve bedenin bir emanet olduğu" gerçeğini çok sarsıcı bir şekilde ön plana çıkardı. Sanatçı, iyileşme sürecinde verdiği röportajlarda, bu ekstrem olayın kendisini özüne döndürdüğünü ve önceliklerini yeniden sorgulattığını belirtmişti.

“Sergi, ailesiyle birlikte geçirdiği ve aylarca yatağa mahkum olduğu ağır kazadan sonra ilk kez kamuoyu önüne çıktığı etkinlikti. Bu durum, sergiye, "hayatın bir emanet olduğu" gerçeğini bizzat yaşayan bir sanatçının perspektifi olarak daha duygusal ve etkileyici bir derinlik kattı.

“Onun için ‘emanet’, toprağı, suyu, kelimeleri ve en önemlisi birbirimizin hikayelerini birer emanet olarak görmeyi öğütlemekteydi. "Bir şeyi emanet aldığınızda ona sahip olmazsınız, sadece onun koruyucusu olursunuz."

Ne var ki, tamamen ilgisiz görünen olaylar arasında, engin referanslarıyla oldukça anlamlı bağlar kurmasını, yaşlı dostumuzun sadece seziş gücüyle açıklamak, kolaycılık gibi görünüyordu.

“Sanki, kaderin cilvesi olarak, kayın pederinin uzun yıllar sonra aileden ayrılarak kendi şirketini kurması ile, gelinin uzun evlilik yıllarından sonra boşanarak kendi yolunu seçmesi arasındaki kurduğum benzerlik, belki de sadece tesadüften ibaretti, bunu aslında bilemem, ancak emanet anlayışı ile içiçe olduğuna kesin gözüyle bakarım.

“‘Emanet’i anlamlandırırken son anda aklıma öz babasının, şüphesiz Özgürlük’ün el değiştirmesinden önce, TV’de darbeyi birinci elden canlı sunan kadın spikerin evlilik töreninde, ağzından kaçırıp kaçırmadığına dair şüpheyi barındıran kutlama sözcüklerindeki bir ‘açık etme’nin yer aldığı geldi. ‘Kalkışma’nın ‘tiyatro’ olduğunu ima eden ancak yaşlılığın boşboğazlığı ile gelişigüzel söylenmişlik maskesini de koruyan, tarihe not düşülmüş bir sözcüktü. Sanki, 25 yıl kadar önce hükümetleri yıkma ve kurma işleri kendisine tevdi edilmişti. Ve gemisini sonuncu kişi olarak terk ettiği o gün, bu emanetin kendisinden geri alınmış olduğu tescil ediliyordu. Bu tecrübeyi yaşadığı sırada 80 yaşında olan adam, bunun gayet farkındaydı.

Yaşlı dostumuz emanetin kritiğini, her zamanki kendine has çok yönlülüğü ile yapacaktı, şüphesiz.

“Ancak, iktidarın tarih boyunca temellerine payanda yaptığı dinin bu temel kavramının içini boşaltarak bireyselliği ortadan kaldırmasının benzeri miydi, sanatçının yaptığı da . . . Onu hayata yönelik bir inanç konusu olmaktan çıkarıp sanat adı altında dindışı bir çerçeveye oturtması, başka nasıl açıklanabilirdi. Kavramın bu toprakların kolektif hafızasındaki yeri ile sanatçının sunduğu ‘rafine’ versiyonu arasında ciddi bir kültürel uçurum var.

"Kadın erkeğe emanettir" anlayışı, kadını bir özne değil, korunması, kollanması ve üzerinde hak iddia edilmesi gereken bir "nesne" konumuna iter. Oysa sanatçının sunduğu "Emanet" ise tam tersine; sahipliği reddeden, özgürleştiren ve "herkesin kendi varlığının koruyucusu olduğu" bir modern seküler felsefeyi temsil ediyordu.

“Diğer taraftan, kullar Allah’ın emaneti oldukları için padişahın nezdinde korunması ve adaletle yönetilmesi

gereken tebaadır. Bu, Osmanlı siyasal kültüründe hem dini hem de dünyevi düzenin temelini oluşturur.

“Ancak, emanete ihanetin can alıcı örneği ile, dini sadece sosyal düzenin sağlanmasında fıkıhtan ibaret olarak sunan mekanik anlayışın insan ruhunun ihtiyaçlarına cevap vermeyen şekilci tezahürü, eleştiriyi dinin tamamına yöneltmek gibi bir hataya sebep oluyor.

Yaşlı dostumuz, bir süre düşünceli bir ruh haline büründü. Gözlerinin önünde neyin canlandığını, ya da aklından nelerin geçtiğini tahmin etmek zordu. Kadın sanatçının motivlerini tespit etmeye, açıkça, ruhunu okumaya mı çalışıyordu, bilemiyorum.

“Cyrano de Bergerac'ta geçen bir deyiş var. Sevgiliye, 'seni seviyorum' sözcüklerini kullanmadan onu sevdiğini söyle. Doğrudan ve tüketilmiş bir ifadeyi kullanmak yerine; o hissin etrafında kelimelerle raks eder, aşkı bir kavram olmaktan çıkarıp bir atmosfere dönüştürürsün. Sanki, sanatçı da, Allah'ın adını ağzına almadan, onu eseriyle zikrediyor. Ancak bu kadar güçlü görünüş, hüküm verirken tedbiri akla getiriyor. Bu konu, şeytanın yoldan çıkarmasıyla çok cazibeli bir alan gibi görünse de, bazen biz gözlemciler, parçaları zihnimizde fazla kusursuz birleştiriyor olabiliriz. Bu durum gerçekten ‘emanet’te bir "fena" hali mi, yoksa estetik bir seçim mi? Kavram çok güçlü olduğunda, bazen insanı sınırlarına hapseder.

“O rahatsızlık, muhtemelen bu sürecin fazla yönetilmiş olmasından kaynaklanıyor. Sahicilik genellikle içinde bir parça dağınıklık, plansızlık ve hamlık barındırır. Her şey bu kadar estetik, bu kadar felsefi ve bu kadar "zamanlaması ayarlanmış" olduğunda, zihnimiz bunun bir "strateji" olduğunu fısıldamaya başlar.

Sustuğunda, sözlerinin ne manaya geldiğini çıkarmaya çalışıyordum. Diğerlerinin de çatık

kaşlarından aynı zihinsel yorgunluğu yaşamakta olduğumuzu düşündüm. Eleştirilerinde nasıl bu kadar acımasız olabiliyordu...

“Bu kadını anlamaya çalışırken, içimdeki şeytanın sesi, onun geniş hayat perspektifinde sadece emanet kavramının merkeze alınmış olmayabileceğini de söylüyordu. Sanki, bencil genlerimizle daha güçlü ve hakim pozisyonda bulunan bir ‘mülkiyet’in de hiç mi ‘irapta mahalli yok’tu.

“Mülkiyet insanın doğal hakkıdır ve kişiliğinin bir uzantısıdır. Sadece bir nesneye sahip olmak değil, var oluş biçimidir. “Burası benim" duygusu, insanı orayı geliştirmeye, korumaya ve verimli kılmaya iter. Batı’nın teknolojik ve ekonomik sıçrayışının arkasında, mülkiyetin sağladığı o "yalancı" ama çok güçlü güvenlik ve kalıcılık arzusu yatar. Belki de insanlık olarak bir yanılsamaya muhtacız. Medeniyet, biraz da "hiç ölmeyecekmiş gibi" taş üstüne taş koyanların eseridir. Evet, bu bir illüzyondur ama bu illüzyon yolları, hastaneleri ve sanat eserlerini inşa eden enerjiyi sağlar. Mülkiyet ölse bile, bırakılan eser yaşar. Yani mülkiyet duygusu, bireyden topluma ve geleceğe aktarılan bir "ölümsüzlük arayışı"na dönüşür. İşte bu noktada vakıflar, mülkiyetin o yakıcı, bencil enerjisini alıp, onu "ebedi bir emanete" dönüştürme sanatıdır. Mülkiyetin o "yalancı" kalıcılığını hukuki bir gerçekliğe kavuşturur. Sahibi ölse bile mülk yaşamaya, meyve vermeye, su akıtmaya devam eder. Bu durum, o "her şeyin geçici olduğu" gerçeğinin yarattığı hayal kırıklığına karşı üretilmiş en güçlü panzehirdir.

Gerçek dünyada karşılıkları olsa da bu soyut kavramların kafa karıştırdığı muhakkaktı. O günkü sohbetin, geleceğe de yönelik bir anlayış öngörüsüne dönüşeceği baştan söylenseydi, herhalde aramızdan

hiçbiri buna prim vermezdi. Sanatçının eserinin etkisi devam ediyordu.

“Servet sahibi birinin, büyük şehirlerin ışıltısından uzakta, kendi memleketinde eserlerini sergileme kararı genellikle sadece "sanat sevgisi" ile açıklanamayacak kadar derin ve katmanlıdır. Bu proje, adeta bir "eve dönüş", ‘çocukluğunun geçtiği topraklara olan borcunu ödeme’ projesi gibi görünüyor. Metropollerin tekelindeki müze hiyerarşisini sarsar.

“Esasen bu sergi, aslında "merkezden uzağa gitme" ve "yerel değerlerle bağ kurma" motivasyonunu destekleyen bir içeriğe sahipti. Duygu ve düşüncelerin ifadesini bulduğu uğraşı; gümüş tellerle örülmüş formlar, devasa heykel yerleştirmeleri ve ses enstalasyonları içeriyordu. Bu eserlerin taşranın ıssız ve güçlü coğrafyasında, vadiye bakan bir tepede sergilenmesi, insan üzerindeki etkisini daha da derinleştirmişti.

“Diğer taraftan, bu müzenin onun gibi profil sahibi bir ismin sergisine ev sahipliği yapması, hem müzenin ulusal ve uluslararası görünürlüğünü pekiştirmiş hem de sanatın büyük şehirlerin sınırları dışına taşınabileceğine dair güçlü bir örnek sunmuştu.

Bazan da engin bilgisine rağmen sınırlarını kabul eder, hatalı hükümler vermiş olabileceğini ima ederdi. Kabul edelim ki, bunun nerede tevazu, nerede objektifliğe sadakat olduğuna karar veremezdik.

“Burada, sanatçının mekan tercihindeki motivasyonuna fazla anlam yüklüyor olabilirim. Ancak kabul etmeliyim ki, sanat dünyasında mekan seçimi, en az eserin kendisi kadar güçlü bir mesajdır. Köklü müzelerde sergilemek yerine taşranın bir dağ köyünü seçmesi, bilinçli bir "manifesto" niteliğindeydi.

“Hafıza, bağ ve köklerle ilgili bir tema, beton yığınları arasında değil; rüzgarın estiği, toprağın kokusunu

hissettiğiniz ve binlerce yıllık bir sessizliğin süregeldiği bir coğrafyada "ifadesini bulmaya" başlar.

“Diğer taraftan, sanatçı, eserlerini taşradaki bu dağ başındaki müzeye emanet ederek, müzenin kuruluş misyonunun yarattığı "toplumsal dönüşüm" hikayesine eklemlenmiş oldu. Yani sergi, sadece bir sanat etkinliği değil, o müzenin felsefesine verilmiş bir destek imzasıydı. Ancak, eserlerini memleketin öte yakasındaki müzeye götürerek onlara "coğrafi bir ruh" ve "toplumsal bir derinlik" kazandırdı.

“Ülke dışındaki ikinci sergileme alanına uzanan yolculuk, tesadüfi bir sergileme trafiği değil, bilinçli bir "kültürel köprü" inşasıydı. Sergiyi metropole taşıyarak yerel bir hikayeyi evrensel bir dille yeniden anlattı. Her iki mekanda da sergi, biri fiziksel uzaklıkla, diğeri entelektüel derinlikle izleyiciyi bildiği konfor alanından çıkarmayı amaçlıyordu. ‘Bu toprakların anlatacak bir hikayesi var. Üstelik bu hikaye tüm insanlığa ait.’

“Taşrayı, dağ başını seçmesi bir "mütevazılık" değil, aslında eserine yüklediği anlamı "sahicileştirme" çabasıydı. Yurt dışı ise bu sahiciliğin dünya hafızasına girmesiydi.

Aramızdaki yakınlığı istismar ederek, “galiba, bu kadına aşıksınız”, dedim. Yaşlı hocam, sadece dönüp baktı. O kadar...